

พอช. “มุ่งสร้างชุมชนเข้มแข็ง”

แนวทางการพัฒนาชุมชนขององค์กรชุมชน
และการปรับโครงสร้างการทำงานของ
ชุมชนองค์กรชุมชนและ พอช.

พอช. - CODI

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)
กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

แนวทางการพัฒนาขบวนองค์กรชุมชน และการปรับโครงสร้าง การทำงานของขบวนองค์กรชุมชน และ พอช.

ความเป็นมา

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) เป็นหน่วยงานสนับสนุนงานพัฒนา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญในการสนับสนุนและให้การช่วยเหลือแก่องค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชนในการพัฒนาในด้านต่างๆ พัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของสมาชิกทั้งในชุมชนเมืองและชนบท รวมถึงให้การสนับสนุนทางการเงินแก่องค์กรชุมชนและเครือข่ายให้มีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น อันจะเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะช่วยให้เศรษฐกิจและสังคมไทยเติบโตอย่างมีคุณภาพ ทัวถึง และยั่งยืน

ในปี 2560 เป็นย่างก้าวแห่งปีที่ 16 ของสถาบันฯ ในการสนับสนุนงานพัฒนาองค์กรชุมชนและเครือข่าย ถือเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญ จึงมีความจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนทิศทาง แนวการทำงาน ทบทวนบทบาทภารกิจ จัดระบบหรือวิธีการทำงาน รวมถึงจัดระบบโครงสร้างการทำงานใหม่ ให้เท่าทันกับการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงของชุมชนและสังคม ตอบสนองต่อสถานการณ์ ปัญหา ความต้องการของชุมชนได้อย่างทั่วถึง เพื่อให้ พอช. สามารถเป็นเครื่องมือในการพัฒนาของชุมชนได้ตรงตามเจตนารมณ์ รวมถึงเป็นองค์กรของประชาชนที่สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากฐานรากได้อย่างแท้จริง

พอช. “มุ่งสร้างชุมชนเข้มแข็ง”

คณะทำงานศึกษาบทบาทโครงสร้างการทำงาน และสถานภาพในอนาคตของสถาบันฯ เป็นกลไกในการศึกษาข้อมูล รับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ รวมถึงประสานหารือกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาข้อมูลและความคิดเห็นต่างๆ มาวิเคราะห์เปรียบเทียบ จัดทำข้อสรุปแนวทางการจัดโครงสร้างการทำงานที่เหมาะสม โดยที่ผ่านมา ได้จัดเวทีรับฟังความคิดเห็นจากผู้แทน ขบวนการองค์กรชุมชน หน่วยงาน/ภาคีในระดับภาค และภาคประชาสังคม ระหว่างเดือนพฤศจิกายน – ธันวาคม 2558 รวม 5 ครั้ง มีผู้เข้าร่วมจำนวนทั้งสิ้น 263 คน จากนั้น ได้จัดเวทีรับฟังความคิดเห็นในส่วนกลางเพื่อรับฟังความคิดเห็นต่อร่างข้อเสนอทิศทางการพัฒนาฯ เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2559 ที่ผ่านมา มีผู้เข้าร่วมรวมทั้งสิ้น 107 คน โดยมีกระบวนการในการดำเนินงาน ตามบทบาทภารกิจ คือ

[1.]

การทำความเข้าใจ
ในเป้าหมาย
บทบาทภารกิจของ
ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

[2.]

การออกแบบการ
จัดเวทีรับฟังความคิดเห็น

- ขบวนการองค์กรชุมชน
- หน่วยงาน
- ภาคีในระดับภาค
- ภาคประชาสังคม

[3.]

การสรุปวิเคราะห์
ประเด็นสำคัญ
จากการรับฟังความคิดเห็น

[4.]

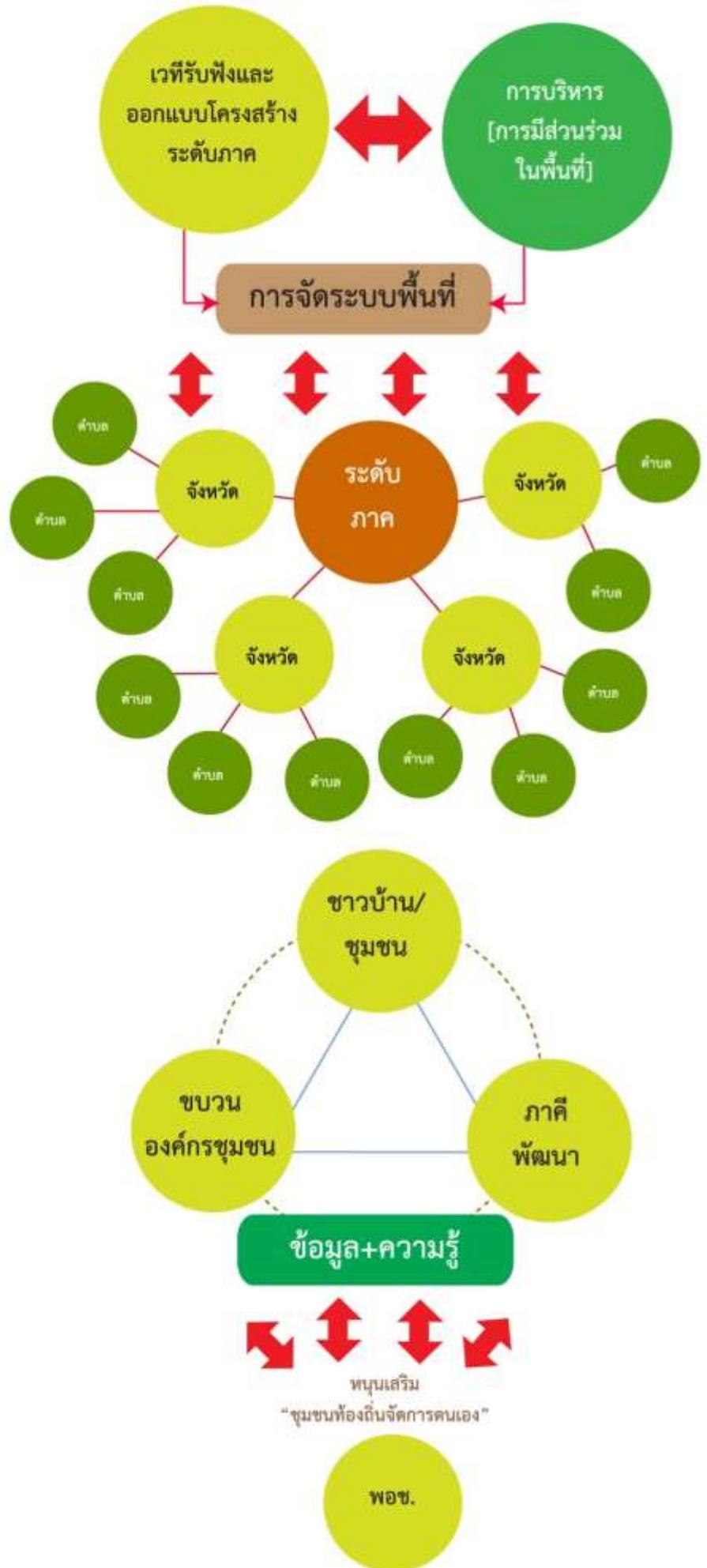
จัดเวทีส่วนกลางนำเสนอ
ร่างข้อเสนอทิศทางการพัฒนา
ขบวนการองค์กรชุมชน และการ
ปรับโครงสร้าง
การทำงานของ พอช.ต่อผู้เกี่ยวข้อง

การปรับโครงสร้างการทำงานของขบวนองค์กรชุมชนและ พอช.

(1)
การออกแบบ

(2)
รูปแบบ
(MODEL)

(3)
องค์ประกอบ

ตามที่คณะทำงานศึกษาบทบาท โครงสร้างการทำงาน และสถานภาพในอนาคตของ พอช. ได้เข้าร่วมเวทีระดับภาค เพื่อแลกเปลี่ยน การออกแบบระบบการบริหารร่วมและวิธีการทำงานของแต่ละภาค ตามทิศทางและเจตนารมณ์ของการปรับโครงสร้าง พอช. โดย ในแต่ละเวทีคณะทำงานฯ ได้ตอกย้ำถึงเจตนารมณ์ว่าการปรับโครงสร้างครั้งนี้ ว่ามีความสำคัญมากกว่าการปรับโครงสร้างของ องค์กร พอช. แต่เป็นการปรับเพื่อให้สอดคล้องและหนุนเสริมทิศทางการพัฒนาของขบวนการองค์กรชุมชน ที่มุ่งสู่ชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็ง และสามารถจัดการตนเองได้ทั้งในระดับตำบลและจังหวัด ทั้งนี้ การปรับโครงสร้างควรนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ ดังนี้

องค์ประกอบ	บทบาท
ชาวบ้าน/ชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> ● คนในพื้นที่ตื่นตัว/ตื่นรู้ ● เกิดระบบ/กระบวนการพัฒนาที่กว้างขวาง หลากหลาย ปรับเปลี่ยน มีพลวัต ● เกิดโครงสร้างการทำงานระดับพื้นที่ในแนวราบ
ขบวนการองค์กรชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> ● ชุมชน/ตำบลเข้มแข็ง มีกระบวนการพัฒนาที่หลากหลาย (จากล่างขึ้นบน) ● เชื่อมโยงการทำงานร่วมกัน (ตำบล-จังหวัด) ● สามารถใช้ทุนเดิมยกระดับการพัฒนา แบ่งปันให้พื้นที่ใหม่-คนรุ่นใหม่ ● การสร้างความสามารถในการพัฒนาและกำหนดการพัฒนาของท้องถิ่น ● มีแผนเพื่อสร้างการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่/โครงสร้าง อย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องกับความต้องการ ร่วมกับแผนของหน่วยงาน ● สภาพองค์กรชุมชน “เป็นเวทีกลาง” ของทุกการพัฒนา/ทุกเรื่องในพื้นที่ มีการ เชื่อมโยงทุกคน/กลุ่ม/องค์กร/หน่วยงานและภาคี รวมทั้งมีแผนการพัฒนา “ชุมชนท้องถิ่น” เพื่อการหนุนเสริมสร้างความเข้มแข็ง ● จังหวัดมี “ยุทธศาสตร์ไปสู่การสร้างการเปลี่ยนแปลง”
ภาคีพัฒนา	<ul style="list-style-type: none"> ● ขบวนการชุมชนเป็น “ขบวนการกลาง” เป็น “แกนสำคัญ” ในการกำหนดเนื้อหา /วาระ/แนวทางการพัฒนาของพื้นที่ ● ร่วมคิดเรื่องการจัดการพัฒนาในพื้นที่ “ขบวนการร่วม” ในการพัฒนาพื้นที่ ร่วมกัน (ชุมชน/หน่วยงาน/วิชาการ/ประชาสังคม ฯลฯ) ● พัฒนาระบบการสื่อสาร ที่สามารถเชื่อมโยงหรือต่อตรงกับหน่วยงาน เกิดการ เปลี่ยนนโยบายของหน่วยงานจากล่างขึ้นบน ● ใช้โอกาสและนโยบายต่างๆ ที่มีอยู่ ที่ทำให้หน่วยงานต่างๆ “เปิดพื้นที่ให้ ภาคประชาชน” เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงและร่วมกำหนดนโยบายต่างๆ ที่มี

องค์ประกอบ

บทบาท

ข้อมูล+ความรู้

1) ข้อมูล : สภาพปัญหา/ทุนทางสังคม

- ขบวนการชุมชนสามารถทำและใช้ข้อมูล เพื่อสร้างกระบวนการพัฒนา/การเปลี่ยนแปลงในพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม
- ระบบข้อมูลของขบวนการชุมชน มีมาตรฐาน นำเชื่อถือ อ้างอิงได้ สามารถสะท้อนให้เห็นการพัฒนาในด้านต่างๆ อย่างเป็นวิทยาศาสตร์
- ขบวนการชุมชนสามารถใช้ข้อมูลในการวางแผนการพัฒนาพื้นที่ ส่งผลต่อการจัดทำแผนการพัฒนาของรัฐบาลและหน่วยงานต่างๆ
- สามารถออกรายงานความก้าวหน้าการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งระดับตำบล/จังหวัดได้ บอกผลทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพได้ วัดผลการเปลี่ยนแปลงได้ด้วยตนเอง อธิบายผลการเปลี่ยนแปลงของตนเองได้ ใช้ในการเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ได้อย่างเป็นระบบ
- สามารถใช้ข้อมูลนำเสนอผลการพัฒนาของขบวนการชุมชน เป็นข้อมูลทางเลือกในการวางแผนการพัฒนาของระบบ/หน่วยงานต่างๆ
- มีการเชื่อมโยงระบบข้อมูลทั้งข้อมูล จากชุมชน ระบบข้อมูลของ พอช. และสถาบันการศึกษา

2) ความรู้

- ยกกระดับ “ความรู้จากพื้นที่และชุมชนท้องถิ่น” เป็น “ความรู้สาธารณะ” เพื่อสร้างทางเลือกในการพัฒนาได้มากขึ้น
- ผสมผสานความรู้และเทคโนโลยีการพัฒนา ระหว่าง “ส่วนกลางกับพื้นที่” และ “นักวิชาการกับชุมชน”
- เปิดโลกทัศน์ แสวงหาความรู้ไม่หยุดนิ่ง คิดค้นระบบ/แนวทาง/วิธีการพัฒนาใหม่ๆ ที่เท่าเทียม และมีส่วนร่วม คงความเป็นชุมชนท้องถิ่นที่มีอิสระ มีความเป็นตัวของตัวเอง เพื่อการจัดการตนเองในโลกสมัยใหม่ มองการเปลี่ยนแปลงของชุมชนท้องถิ่นและสังคมให้กว้างกว่าสิ่งที่เป็นอยู่

องค์กร พอช.

- เชื่อมมั่นในพลังของชุมชนในการสร้างการเปลี่ยนแปลง สร้างการพัฒนาพื้นที่ของตนเอง
- เป็น “องค์กรเลขา” เป็น “เครื่องมือ” ของขบวนการชุมชนและภาคีการพัฒนาที่หลากหลาย กว้างขวาง
- ช่วยเอื้ออำนวย/เชื่อมประสานกับหน่วยงาน/ภาคีทุกภาคส่วน
- จัดระบบและวิธีการทำงานขององค์กร ให้หนุนเสริมตามความต้องการของขบวนการชุมชน
- พอช. ส่วนกลางกระจายอำนาจและการตัดสินใจ กระจายระบบต่างๆ ให้ภาคเพื่อให้มีอิสระในการคิดตัดสินใจ และออกแบบการทำงานอย่างสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ โดยขบวนการชุมชนและภาคีร่วมในการคิด ออกแบบ และบริหารภาค เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างอย่างมีทิศทาง มีน้ำหนัก
- เจ้าหน้าที่ พอช. ต้องปรับบทบาทและวิธีการทำงานใหม่ เรียนรู้ และร่วมในกระบวนการพัฒนาร่วมของขบวนการชุมชนและภาคีพัฒนา

เป้าหมาย : “ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง”

ระบบการบริหารจัดการอย่างมีส่วนร่วมในระดับจังหวัดสู่ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง

(1) มี “พื้นที่กลาง” (ตำบล-จังหวัด) :

เวทีพูดคุย/ถกแถลง/แลกเปลี่ยนเรียนรู้/แก้ไขปัญหา/สร้างรูปธรรม
และบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานภาคี

(2) เชื่อมร้อยการทำงานร่วม

[ขบวน/เครือข่าย/ประเด็นพัฒนา/หน่วยงาน/ภาคี] :
กำหนดอนาคต/ทิศทาง/ยุทธศาสตร์/เป้าหมาย/ผลลัพธ์การพัฒนา
เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง ในพื้นที่ร่วมกัน

(3) มุ่งเน้นการหนุนเสริมยุทธศาสตร์และกระบวนการพัฒนา
ที่สอดคล้องกับความต้องการและบริบทของพื้นที่
เชื่อมโยง/ยึดโยงทางยุทธศาสตร์ ตั้งแต่ระดับพื้นที่ตำบล จังหวัด ภาค ชาติ

(4) มีแผนยุทธศาสตร์และแผนแม่บทของชุมชนทั้งในระดับตำบลและจังหวัด
เพื่อกำหนดทิศทางพัฒนาของชุมชน ประสานแผน/ผลักดัน
เข้าสู่ระบบแผนงานและงบประมาณของหน่วยงาน/ภาคีต่างๆ

(5) มีระบบข้อมูล/ผังชุมชน/ตำบลที่เป็นปัจจุบัน ทันสมัย พร้อมใช้
สามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์ วางแผนการพัฒนา
เป็นเครื่องมือหนุนเสริมงานพัฒนาชุมชนท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง

(6) ยกกระดับบทเรียนงานพัฒนาชุมชนท้องถิ่นจากพื้นที่รูปธรรม
เป็นความรู้เพื่อการเผยแพร่/ขยายผล

(7) คิดค้น/พัฒนาเครื่องมือใหม่ๆ ในการขับเคลื่อน
งานพัฒนาชุมชนท้องถิ่น เช่น สมัชชา ธรรมนูญ ฯลฯ

(8) จัดทำแผนการพัฒนาค้นและให้ความสำคัญกับ
กระบวนการพัฒนาศักยภาพคนทำงานทุกด้าน ทุกระดับ
เพื่อให้มีอุดมการณ์ สำนักพลเมือง/จิตสาธารณะ

(9) พัฒนาระบบต่างๆ เพื่อหนุนเสริมศักยภาพของขบวนชุมชน
อย่างจริงจังและต่อเนื่อง เช่น ข้อมูลกลาง การสรุปบทเรียน/ติดตามประเมินผล
(แบบเสริมพลัง) การสื่อสารที่เท่าทันกับสถานการณ์
การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ/มีธรรมาภิบาล เป็นต้น

ความสัมพันธ์กับหน่วยงาน/ภาคี

1) กำหนดยุทธศาสตร์
เพื่อแสวงหาความร่วมมือกับ
หน่วยงาน/ภาคีมากขึ้น
และควรเป็นความร่วมมือในลักษณะ
“หุ้นส่วนการพัฒนา”

2) ปรับกลไกให้เกิดการทำงานร่วม
ระหว่างขบวนชุมชน
หน่วยงาน/ภาคีในทุกระดับ มีความยืดหยุ่น
จัดทีมเฉพาะกิจในแนวราบ
เปิดพื้นที่ให้หน่วยงาน/ภาคีได้เข้ามามีส่วนร่วมใน
กระบวนการพัฒนาให้มากและกว้างขวางยิ่งขึ้น

3) จัดระบบการบริหารงานร่วมในทุกระดับ
ไม่กระจุกตัว มีความยืดหยุ่น
มีความพร้อมรับมือกับ
สถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลง

การจัดระบบการทำงาน และโครงสร้างการบริหารงานพื้นที่

พื้นที่กลาง/กลไก
ปฏิบัติการร่วมระดับตำบล

พื้นที่กลาง/กลไก
การขับเคลื่อนระดับจังหวัด

เวทีเชื่อมโยง/แลกเปลี่ยน
เรียนรู้ระดับกลุ่มจังหวัด

กลไกร่วม/อนุกรรมการ
ระดับภาค

หนุนเสริม/เอื้ออำนวย/เชื่อมโยงกระบวนการขับเคลื่อนงานพัฒนาชุมชนท้องถิ่นทั้งในระดับตำบล/จังหวัด/กลุ่มจังหวัด/ภาค

ระบบการบริหารสำนักงานภาค

ทีมบริหารร่วม ประกอบด้วย
ผู้นำชุมชนอาวุโส/
หน่วยงานภาครัฐ/
นักวิชาการ/ประชาสังคม ฯลฯ

ผู้อำนวยการภาค

ผู้ช่วย ผอ.
บริหาร

ผู้ช่วย ผอ.
ปฏิบัติการชุมชน

ผู้ช่วย ผอ.
บ้านมั่นคง

เจ้าหน้าที่

เจ้าหน้าที่

เจ้าหน้าที่

- เน้นการทำงานเป็นทีมร่วม ระหว่างชุมชน ภาคี และ เจ้าหน้าที่ พอช. มีความยืดหยุ่น หนุนเสริมการทำงาน ซึ่งกันและกัน
- งานที่ทีม สามารถจัดอยู่ในงานปฏิบัติการชุมชน หรือ บ้านมั่นคง ซึ่งมีการวัดระบบงานปฏิบัติการชุมชนและงาน ที่ดิน ขนส่งในภาคของกลไก โดยพิจารณาความจำเป็น และความเหมาะสมของพื้นที่

พอช. - CODI

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

912 ถนนพหลโยธิน แขวงคลองจั่น เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ 10240

โทรศัพท์ 0-2378-8300 โทรสาร 0-2378-8376

E-mail : codi@codi.or.th , Website : <http://www.codi.or.th>